

УДК 351.72

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В АСПЕКТІ ЇХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Г. Крип, к.е.н.

Львівський державний університет внутрішніх справ

Р. Андрушко, к.е.н., О. Лиса, к.т.н.

Львівський національний аграрний університет

Ключові слова: аудит, економічна безпека, фінансовий аналіз, аудиторська оцінка, діагностика фінансової кризи, управління економічною безпекою.

Проаналізовано основні положення аудиту стану економічної безпеки підприємства, сформульовано цілі аудиту економічної безпеки, виділені основні етапи його здійснення, розглянуто практику використання аудиторських висновків для забезпечення економічної безпеки на підприємстві.

Постановка проблеми. Фінансова криза поставила нові завдання перед економічною безпекою підприємства. Об'єктивні ринкові умови диктують необхідність знижувати витрати й оптимізувати фінансові потоки підприємств. Захист економіки будь-якого підприємства можливий тільки за комплексного й системного підходу до організації економічної безпеки. Для цього насамперед слід провести аудит безпеки, що становить комплексний аналіз усіх найважливіших бізнес-процесів на предмет пошуку недоліків і прорахунків, які можуть становити потенційні загрози безпечному функціонуванню підприємства й обернутися непередбаченими втратами. За допомогою аудиту можна розробити й запропонувати пакет оптимальних та економічно виправданих засобів для усунення найбільш істотних виявлених недоліків у побудові бізнес-процесів з метою створення системи профілактики ризиків різної спрямованості. За результатами аудиту безпеки керівництво підприємства має змогу самостійно визначати ступінь реалізації запропонованих заходів, а також глибину зміни процесів, виходячи зі свого власного бачення поточного стану справ підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем економічної безпеки присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених: І.О. Александрова, В.Н. Амітана, О.І. Барановського, Я.А. Жаліла, В.А. Забродського, Ю.Г. Лисенка, Є.А. Олейнікова, В.Л. Петренка, А.В. Кірієнка та ін. Проблеми організації та методики аудиту знайшли відображення у працях: Ф.Ф. Бутинця, В. П. Боднара, Н.І. Дорош, Г.М. Давидова, М.І. Гордієнка, Л.П. Кулаковської, О.А. Петрик, Ю.В. Піча, В.С. Рудницького, Б.Ф. Усача, В.О. Шевчука. Водночас не достатньо досліджено значення аудиту як засобу оцінки стану економічної безпеки підприємства та можливості управління його економічною безпекою за допомогою результатів аудиту.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є визначення ролі аудиту як засобу забезпечення економічної безпеки підприємства. Для досягнення

мети поставлені такі завдання: проаналізувати сутність економічної безпеки підприємства та її складових; сформулювати значення аудиту в оцінці та забезпеченні економічної безпеки підприємства; дослідити практику здійснення та реалізації аудиту на підприємствах; дати характеристику цілей аудиту та використання аудиторських висновків як засобів оцінки фінансового стану підприємства та його економічної безпеки; запропонувати напрями аудиту для забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб сформулювати значення аудиту в забезпеченні економічної безпеки підприємств, слід визначити поняття самої економічної безпеки.

Отже, економічна безпека підприємства – це становище найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства тепер і у майбутньому [5].

Інші автори пропонують таке визначення: економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності [4, с. 48].

Раздіна Є. розуміє це поняття, так: економічна безпека підприємства – комплекс заходів, що сприяють підвищенню фінансової стійкості господарюючих суб'єктів за умов ринкової економіки, захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів [6, с. 63].

У ресурсно-функціональному підході основні напрями економічної безпеки підприємства розрізняють за такими функціональними складовими: інтелектуально-кадрова, фінансова, техніко-технологічна, політико-правова, екологічна, інформаційна й силова.

Отже, можна визначити економічну безпеку підприємства як наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів й організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням.

Багато вчених висловлює думку, що найважливішим напрямом формування системи економічної безпеки підприємств є створення дієвого механізму фінансової безпеки, аналізу фінансового стану підприємства. Обґрунтовано, що аудит у цьому розумінні виступає як засіб оцінки та є однією з функцій керування, спрямованою на забезпечення економічної безпеки підприємства, і саме за допомогою аудиту створюються умови для здійснення контролю доцільності використання ресурсів у превентивному, поточному й наступному режимах, що сприяє запобігання реалізації загроз, які знижують економічну стійкість підприємств.

На нашу думку, аудит – це система взаємопов'язаних процесів, за допомогою яких незалежні суб'єкти накопичують та оцінюють факти фінансово-господарської діяльності підприємств, які підлягають кількісній оцінці і належать до специфічної господарської системи, щоб визначити і відобразити у своєму висновку ступінь відповідності такої інформації встановленим критеріям та

зменшити до прийняттого рівня інформаційний ризик користувачів фінансової звітності.

Оцінка економічної безпеки підприємства передбачає ідентифікацію його фінансового становища.

Постійне посилення чинників, що загрожують економічній безпеці підприємства й зумовлюють його депресивний розвиток, порушує питання про створення системи аудиту та моніторингу стану й динаміки розвитку підприємства з метою завчасного попередження небезпеки, розробки необхідних заходів захисту й протидії.

Отже, термін "аудит" охоплює широкий спектр діяльності в контролі, оцінці, розслідуванні, перевірці якості виконання й дотримання норм в основних і допоміжних підрозділах підприємства з метою виявлення (відстеження) внутрішніх і зовнішніх ризиків (загроз), надання відповідної звітності для керівництва й наглядових органів, усунення виявлених недоліків у керуванні всіма ризиками виробничої й фінансової діяльності [2].

Основні цілі аудиту: оцінка стану й динаміки розвитку підприємства; виявлення деструктивних тенденцій і процесів розвитку потенціалу підприємства; визначення причин, джерел, характеру, інтенсивності впливу загроз економічної безпеки; прогнозування наслідків дії загроз економічної безпеки; системно-аналітичне вивчення сформованої ситуації й тенденцій її розвитку, розробка цільових заходів щодо усунення загроз підприємству.

Аудит повинен бути результатом взаємодії всіх зацікавлених служб підприємства. Для його проведення необхідне відповідне методичне, організаційне, інформаційне, технічне забезпечення.

Одним із важливих аспектів аудиту є глибокий аналіз усіх статей балансу та перевірка їх відповідності записам у Головній книзі за аналізований період. Якщо при цьому виявлено невідповідності щодо бухгалтерських записів чи окремих сумових показників, аудитор звертається до облікових реєстрів і первинних документів, встановлює повноту обліку, правильність записів, їх реальність [1].

Відповідно на основі аналізу і тестування звітних та інших даних про підприємство аудитор висловлює свою професійну думку про об'єктивність і точність даних обліку у звітності, їх відповідність реальній дійсності.

Визначимо основні завдання для здійснення аудиту щодо оцінки економічної безпеки підприємства:

- проведення повномасштабних ревізій і перевірок фінансово-господарської діяльності підприємства на предмет виявлення внутрішніх розкрадань;
- виявлення існуючих і можливих шляхів і методів внутрішніх фінансово-господарських зловживань;
- перевірка фізичних і технічних способів забезпечення внутрішньої безпеки й аналіз виконання вимог керівних документів щодо забезпечення фізичних і технічних способів захисту;
- проведення вибіркового анкетування працівників підприємства на предмет фінансової безпеки, професійної придатності й лояльності стосовно фірми;

- перевірка, аналіз і реорганізація ведення складського й виробничого обліку сировини і матеріалів. Контрольні запуски сировини у виробництво, списання відходів і бракованої продукції;

- перевірка цінової практики й цінової політики підприємства на предмет забезпечення внутрішньої фінансової безпеки. Перевірка повноти й своєчасності розрахунків за сировину й готову продукцію. Облік готової продукції та її відпуск;

- перевірка наявності, законності й шляхів утворення дебіторської й кредиторської заборгованостей. Розробка заходів щодо зменшення дебіторської заборгованості. Проведення звірок із підприємствами-партнерами;

- перевірка законності й обґрунтованості розрахунків за товарно-матеріальні цінності готівкою. Виявлення фіктивних фінансових документів. Проведення звірок із підприємствами. Перевірка можливостей повторного використання фінансових документів. Розробка методик контролю за розрахунками готівкою;

- розробка заходів і внутрішньої документації щодо дотримання конфіденційності працівниками підприємства;

- перевірка, аналіз і розробка заходів щодо забезпечення інформаційної й комп'ютерної складової системи внутрішньої фінансової безпеки;

- перевірка, аналіз, розробка пропозицій і внутрішньої документації щодо організації внутрішнього фінансового й господарського контролю на підприємстві;

- проведення професійного відбору осіб для заміщення посад внутрішніх аудиторів, матеріально відповідальних і бухгалтерських працівників;

- організація й постановка системи внутрішнього аудиту підприємства [2].

Для проведення аудиту безпеки підприємства можна рекомендувати таку послідовність дій.

По-перше, підготовка до проведення аудиту безпеки:

- вибір об'єкта аудиту (фірма, відділові будинки й приміщення, окремі системи або їхні компоненти);

- складання команди аудиторів-експертів;

- визначення обсягу й масштабу аудиту, встановлення конкретних строків роботи.

По-друге, проведення аудиту:

- загальний аналіз стану безпеки об'єкта аудиту;

- реєстрація, збір і перевірка статистичних даних і результатів інструментальних вимірів небезпек і загроз;

- оцінка результатів перевірки;

- складання звіту про результати перевірки за окремими складовими.

По-третє, завершення аудиту:

- складання підсумкового звіту;

- розробка плану заходів щодо усунення вузьких місць і недоліків у забезпеченні безпеки фірми [3].

Умовами успішного проведення аудиту безпеки є: активна участь керівництва фірми в його проведенні; об'єктивність і незалежність аудиторів (експертів), їхня компетентність і висока професійність; чітко структурована

процедура перевірки; активна реалізація запропонованих заходів забезпечення й посилення безпеки.

В основі аналізу ризиків підприємства лежить метод сканування внутрішнього і зовнішнього середовищ, який дозволяє оцінювати їх параметри та динаміку змін через побудову “ланцюжків явищ”, встановлення перспективної зони функціонування підприємства, розрахунок ймовірних збитків. Відповідно зменшується рівень невизначеності середовища і ризик недосягнення або порушення стану економічної безпеки.

Висновки. Розробка, прийняття і реалізація обґрунтованих управлінських рішень у забезпеченні економічної безпеки підприємства є однією з найважливіших проблем сучасного менеджменту. Про це свідчать зростаючі масштаби втрат у результаті навіть невеликих помилок, допущених у прийнятті рішень, у тому числі з кадрових питань. У зв'язку з цим зростає потреба системного дослідження проблем управлінських рішень і кадрової політики для забезпечення економічної безпеки підприємств з урахуванням вимог до персоналу.

За умов нестабільного економічного середовища оцінка ризиків діяльності підприємств, що підлягають аудиту, є одним із найменш вирішених питань. Для формування інструментів захисту від негативного впливу складових аудиторського ризику, зокрема ризику невиявлення, слід виділити контрольні показники діяльності підприємств. Орієнтація аудитора на виділені контрольні показники дозволяє відбирати для вивчення ті статті, які мають підвищений ризик наявності відхилень та економити час на проведення аудиторської перевірки.

Бібліографічний список

1. Гордієнко М. І. Документальне оформлення аудиту фінансового стану підприємства / М. І. Гордієнко // Вісник Сумського державного аграрного університету. – 1997. – № 2(3). – С. 75-80. – (Серія “Фінанси і кредит”).
2. Кашин А. В. Экономическая безопасность предприятий: управленческие проблемы / А. В. Кашин // Экономические науки. – 2008. – № 1. – С. 33-36.
3. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства / Кизим М. О., Забродський В. А., Зінченко В. А. – Харків : Инжек, 2003. – 141 с.
4. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48-52.
5. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е. А. Олейникова. – М. : Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 288 с.
6. Раздина Е. Коммерческая информация и экономическая безопасность предприятия / Е. Раздина // Бизнес-информ. – 1997. – № 24. – С. 63-65.

Крип Г., Андрушко Р., Лыса О. Особенности аудита хозяйственной деятельности предприятий в аспекте их экономической безопасности

Проанализированы основные положения аудита состояния экономической безопасности предприятия, сформулированы цели аудита экономической безопасности, выделены основные этапы его осуществления, рассмотрена практика

использования аудиторских выводов для обеспечения экономической безопасности на предприятии.

Ключевые слова: аудит, экономическая безопасность, финансовый анализ, аудиторская оценка, диагностика финансового кризиса, управление экономической безопасностью.

Krip G., Andrushko R., Lysa O. Features of audit of economic activity of enterprises in aspect them economic security

The substantive provisions of audit of the state of economic security of enterprise are analysed in the article, the aims of audit of economic security, basic stages of his realization, are formulated, practice of the use of public accountant conclusions for providing of economic security on an enterprise.

Key words: audit, economic security, financial analysis, public accountant estimation, diagnostics of financial crisis, management economic security.